

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA MATEMATIKY, FYZIKY A TECHNICKÉ VÝCHOVY

VÝZNAM LOUTKY V PŘEDŠKOLNÍM ZAŘÍZENÍ
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Daniela Zoubková
Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Prof. PaedDr. Jarmila Honzíková, Ph.D.

Plzeň, 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 20. 4. 2023

.....
vlastnoruční podpis

RÁDA BYCH PODĚKOVALA PROF. PAEDR. JARMILE
HONZÍKOVÉ, PH.D. ZA VEŠKERÉ RADY, PŘIPOMÍNKY
A VEDENÍ MÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.

OBSAH

ÚVOD	5
1 HISTORIE LOUTEK.....	6
1.1 SVĚT.....	6
1.2 EVROPA	8
1.3 ČESKOSLOVENSKO.....	10
1.4 DRUHY LOUTEK	11
1.4.1 Loutky spodové.....	11
1.4.2 Loutky vedené zezadu	14
1.4.3 Loutky vedené shora, závěsné loutky.....	15
1.4.4 Plošné loutky	15
1.4.5 Poloplastická neboli reliéfní loutka	16
1.4.6 Loutka plně plastická a kombinovaná	16
2 VÝZNAM LOUTKY V ŽIVOTĚ MALÉHO DÍTĚTE.....	18
2.1 LOUTKA JAKO EDUKAČNÍ PROSTŘEDEK	20
2.2 VYUŽITÍ LOUTKY V PŘEDŠKOLNÍM ZAŘÍZENÍ	20
2.2.1 Centra aktivit	21
2.2.2 Centra aktivit o emocích.....	22
2.2.3 Realizace výroby loutky	25
2.3 NÁVAZNOST NA RVP PV.....	27
2.3.1 Dítě a jeho tělo	28
2.3.2 Dítě a jeho psychika.....	28
2.3.3 Dítě a ten druhý.....	28
2.3.4 Dítě a společnost	29
2.3.5 Dítě a svět	29
2.4 TVOŘIVÁ DRAMATIKA	30
2.4.1 Využití tvořivé dramatiky.....	32
3 LOUTKA JAKO DIAGNOSTICKÝ NÁSTROJ	36
3.1 EDUKACE LOUTKOU	36
3.2 PSYCHOTERAPIE.....	36
3.2.1 Terapie hrou	37
3.2.2 Dramaterapie.....	37
3.2.3 Arteterapie	38
3.3 VŠEOBECNÉ LÉKAŘSTVÍ.....	38
3.3.1 Loutky v nemocnici	39
3.3.2 Přepis rozhovoru s Markou Míkovou – Loutky v nemocnici	40
ZÁVĚR	44
RESUMÉ	45
SEZNAM LITERATURY	46
WEBOVÉ CITACE	48
PŘÍLOHY.....	I

ÚVOD

Loutky mě, asi jako každé dítě, zajímaly od útlého dětství. Neznám nikoho mého věku, kdo by doma neměl loutkové divadélko v krabici pod postelí. To nepřeborné množství kombinací rozhovorů a scének bylo prostě úžasné. Dětským hrám jsem odrostla a na divadélko ani nevzpomněla. Když jsem začala pracovat s dětmi, začaly se vynořovat vzpomínky na dětské hry. Nyní začínám přemýšlet o dalších možnostech využití loutky u dětí nejen předškolního věku.

Svou bakalářskou práci jsem rozdělila do čtyř částí. První věnuji historii loutek a loutkových divadel nejen v českých zemích, ale i celosvětově a rozdělení loutek podle způsobu jejich vedení. Ve druhé kapitole jsme se věnovala významu loutky pro všeobecný rozvoj schopností a dovedností dítěte. Třetí kapitola je zaměřena na loutku jako edukační prostředek, její využití v praxi, včetně návaznosti práce s loutkou na RVP PV. Naleznete zde návrh na centra aktivit, jejichž jednou částí je výroba pohyblivé loutky dětmi a její následné využití k rozvoji jemné motoriky a schopností rozpoznávání emocí. V poslední části rozebírám možnosti využití loutky jako diagnostického nástroje v různých lékařských odvětvích. Dále práce obsahuje přepis rozhovoru s Markou Míkovou, která je zakladatelkou projektu Loutky v nemocnici.

1 HISTORIE LOUTEK

1.1 SVĚT

Je velmi pravděpodobné, že se loutky používaly již od nejzazších dějin lidstva. Nejspíše se vyráběly z materiálů, které se snadno kazily nebo rozložily, jako ovoce, zelenina, různé větvičky nebo kousky kožek, a tak se z této doby nedochovaly víceméně žádné artefakty. Rozmanité zachované sošky, které pravděpodobně sloužily jako jistý druh náboženských předmětů. Proto je můžeme pokládat za předchůdce loutek. *„Soudíme-li např. podle kultury některých afrických kmenů, souvisí zrod loutek s magickými obřady, které jsou typické*

pro náboženské myšlení člověka prvobytné společnosti, usilujícího o výklad a ovládnutí různých přírodních jevů.“ (Rödl, 1976, s. 8)

Loutkové divadlo se pravděpodobně odvinulo od různých náboženských obřadů, při nichž vystupovali duchovní nebo šamani vlastně jako herci, ať už v různých maskách nebo bez nich, případně s hudebním nebo tanečním doprovodem. Dle Rödl (1976) můžeme považovat za loutku i Moranu, slovanskou bohyni smrti a zimy, která je hlavní postavou při vynášení smrtky na začátku jara. Stejně jako stavbu betlémů o vánočních svátcích.

O prapůvodu loutek a odkud vlastně pochází se můžeme pouze dohadovat, nicméně loutky byly archeology nalezeny již ve starém Egyptě. Také během vykopávek na územích dalších, dnes již neexistujících starých civilizací.

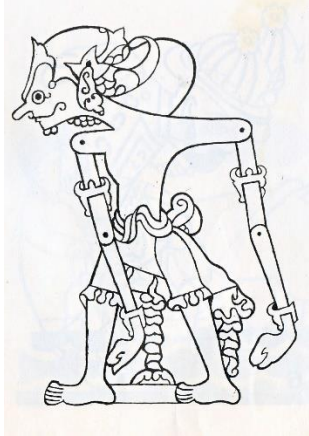
Kolébkami loutkového divadla bývají označovány Indie nebo Čína. Indické umění je založeno na reprodukci hinduistických eposů. Zprvu šlo o "náboženské obřady" s pomocí závěsných loutek a poté i stínohry. Dle dochovaných záznamů to bylo dávno před naším letopočtem.

V asijských kulturách se objevuje obdoba postavy pokřiveného člověka, a to jak fyzicky, tak morálně. Tato osoba se neštítí použít k dosažení svých cílů jakoukoliv lest či podvod. V Indii se jmenuje Vidušak, v Číně Kvo, v Persii Ketčel Pehlevan, v Turecku Karagöz (Rödl, 1976).

Dlouhou tradici má loutkové divadlo i v dalších zemích Asie, například na Srí Lance nebo v Indonésii. Rödl (1976) píše, že tamní divadlo s názvem Vajang postupem času přišlo s několika originálními a speciálními loutkářskými technikami. Neznámějšími jsou Vajang purva (obr. 1), což je plošná stínová loutka z kůže buvola, zdobená ornamenty a

Vajang golek (obr. 2). Vajang golek jsou plastické, zesponu vedené loutky s pažemi, které jsou ovládány tyčemi.

Tento způsob vedení loutek můžeme vidět i v současné době pod názvem "javanky".

Obr. 1: Vajang purva (Rödl, 1976, s. 9)

Obr. 2: Vajang golek (Rödl, 1976, s. 9)

Jak píše Rödl (1976), z Číny pochází nejproslulejší stínohra. Názvem "čínské stíny" se označuje v mnoha jazycích stínové divadlo. Čínská stínohra se odlišuje tím, že plátno není kolmé, ale nahnuté horním okrajem k diváků. Herci jsou osvětlení shora a stojí za plátnem. Vodítka jsou na zadní straně loutek (obr. 3).

Obr. 3: Loutka z čínské stínohry (Rödl, 1976, s. 10)

Dle Rödla (1976) mají ve Vietnamu originální "vodní divadlo" (obr. 4). Loutkáři si vybrali malý rybníček, kde na protějším břehu, než byli diváci, postavili rákosový domek. Ten sloužil jako jakási opona. Loutkoherci byli schovaní v domku a do půl těla ve vodě. Loutky ovládali za pomoci dlouhých holí a táhel, která vedla vodou. Do dnešní doby je jejich konstrukce tajemstvím, které znají pouze zasvěcení loutkoherci. Pro diváka je představení až magické, jelikož nevidí žádný vodící systém (Rödl, 1976).

Obr. 4: Loutka z vietnamského Vodního divadla (Rödl, 1976, s. 11)

Z Japonska pochází divadlo bunraku, kde se loutkoherci snaží být neviděni. Jsou oblečeni do černé a hrají před diváky. Tento druh představení a hry se reprodukuje již několik století bez zásadních změn (Rödl, 1976).

Ač se způsoby loutkohry v různých kulturách odlišují, vždy mají podobného hlavního hrdinu, který vyhraje nad mocnými, většinou bohatými protivníky, a dosáhne svého cíle. Tento hrdina nemá za cíl stát se morálním vzorem. Tomu se přiblížil až později v Evropě.

1.2 EVROPA

Pokud se podíváme na historické prameny v Evropě, tak loutkové divadlo existovalo již ve starověkém Řecku a Římě. Dle nálezů šlo o hliněné loutky, které byly upevněny na drátech.

Dle Rödla (1976) se ve středověku mohly za loutky považovat rozpohybované kostelní sošky Ježíše či Panny Marie, nebo technicky propracované orloje a pohyblivé betlémy.

„Někteří badatelé soudí, že původ slova *marionette* (loutka) je právě v těchto "oživlých" soškách Panny Marie (francouzské slovo *marionette* je zdrobnělinou jména *Marion*).“ (Rödl, 1976, s. 12)

Lidové loutkářství bylo dříve spojované s vánočními trhy a jarmarky, kde účinkující vystupovali pro obveselení nakupujících i trhovců.

Během 16. století se z Itálie díky kočovným společnostem rozšířilo loutkové divadlo do zbytku Evropy. A i zde se všemi regiony prolíná jeden archetyp postavy. V Itálii tuto postavu nazývali *Pulcinella*, v Anglii *Punch*, v Rusku *Petruška*. Další postavou italské *comédie dell'arte* byl *Harlekýn*, který byl inspirací pro rakouského *Kasperla* a našeho *Kašpárka*.

Na začátku 19. století byla v celé Evropě oblíbená tzv. "rakvičkárna", která spočívala v tom, že maňásková hlavní postava na konci výstupu zlikviduje všechny protivníky. Ve střední Evropě byla více oblíbená marionetová divadla. Nejdříve tato divadla repertoár přebírala

od klasických divadel. Roku 1858 bylo v Mnichově otevřeno *Josephem Schmidem* marionetové divadlo, které funguje dodnes a je nejstarším pevným loutkovým divadlem v německy mluvících zemích. Pro toto divadlo napsal desítky her hrabě *Pocci*, jehož představení se hrála i v českých zemích (Rödl, 1976).

Ve francouzském Lyonu vytvořil *Mourguet* na přelomu 18. a 19. století postavu jménem *Guignol*. Ten se sice podobal výše zmíněným hrdinům, ale byl čestný. Z Lyonu se "Divadlo *Guignola*" rozšířilo do zbytku Francie a je zde každá prstová loutka – maňásek, označována jako "*guignol*" (obr. 5).

Obr. 5: Guignol (Rödl, 1976, s. 14)

Loutkové divadlo si postupně razilo cestu napříč Evropou. Nejznámější italské divadlo bylo Teatro di Piccoli. Salcburské marionetové divadlo hraje dodnes. Ve východní Evropě se více rozvíjela především folklórní forma divadelnictví a amatérské divadelní soubory. Po druhé světové válce se hlavně v socialistických státech rozvíjí profesionální loutkové scény,

čímž dochází ke znovuoživení loutkového divadla (Rödl, 1976).

1.3 ČESKOSLOVENSKO

V českých zemích a na Slovensku se marionety objevují přibližně v polovině 17. století. Během 18. století zde kočují loutkářské spolky z Itálie, Holandska, Anglie a samozřejmě z Německa a Rakouska.

Od začátku 17. století patřily české země do Rakousko-Uherské říše. Český jazyk byl z větších divadel vytlačován, úředním jazykem se stala němčina. Díky tomu i divadelní přestavení bývala z valné části v němčině.

Čeští loutkáři začali naším územím putovat až ve druhé polovině 18. století. Jejich loutky většinou pocházely od profesionálních řezbářů, kteří se na výrobu loutek/marionet specializovali. Dle Alice Dubské (2008) lze za jednoho z prvních českých loutkářů považovat Jana Jiřího Bráta z Náchoda, který žil v letech 1724-1805. Za nejvýznamnějšího českého loutkáře je nicméně považován Matěj Kopecký, který žil v letech 1775–1847 a se svými loutkami cestoval po celém českém venkově. Dubská (2008) ve své knize zmiňuje další loutkářské dynastie. V jižních Čechách působily hlavně rodiny Kopeckých, Dubských, Kočků, Kludských a Lakronů. Ve východních Čechách to byly rodiny Majznerů, Finků a Hanušů. Na Moravě působili nejdříve hlavně rakouští loutkáři. Později zde kočovali Flachsové, Pflugrové a později také větve rodin Kopeckých a Majznerů. V době národního obrození bylo české loutkové divadlo na vzestupu. V roce 1786 Václav Thám založil v Praze Vlastenecké divadlo, které mělo profesionální soubor a říkalo se mu Bouda. Zde se snažili o obrodu českého jazyka a jeho obranu. Dubská ve své knize *Dvě století českého loutkářství* píše, že začátkem 19. století se úřady snažily zredukovat volně se pohybující komedianty, vandráky a loutkáře, hlavně z důvodu strachu před lidovým povstáním, protože tito lidé mezi venkovany přinášeli novinky o změnách a dění ve světě.

Ke konci 19. století se uvolňuje rakouské mocenské sevření a dochází k rozvoji divadelní kultury v českém jazyce. V roce 1862 je otevřeno Prozatímní divadlo a o šest let později byl položen základní kámen Národního divadla. Tyto historické skutečnosti zapříčinily konec mnoha putovních lidových loutkářů. Kočovné loutkářství začalo upadat. V této době se kočovným společnostem dařilo zejména v jižních a jihozápadních Čechách, které nebyly tak průmyslově vyspělé jako zbytek našeho území. V tomto období pravděpodobně jediný loutkář, který našel vztah k lidovému loutkářství, byl Josef Skupa, autor legendárního Hurvínka a Spejbla. V letech 1930–1943 v Plzni působilo první profesionální loutkové divadlo v ČSR – Plzeňské loutkové divadlo prof. J. Skupy. Nové profesionální divadlo bylo v Plzni zprovozněno v roce 1966 pod názvem Divadlo dětí.

Roku 1992 byla na Rokycanské třídě v Plzni dostavěna nová budova divadla, jejíž provoz byl zahájen 12. května. V roce 1999 se v tamním divadelním klubu začala pravidelně konat představení. Tato nová budova byla nazvána Divadlo Alfa.

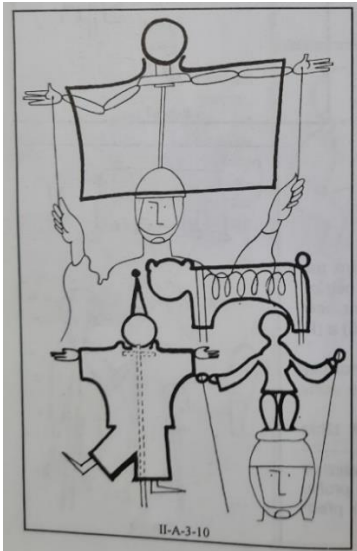
1.4 DRUHY LOUTEK

Loutek je nepřehledné množství druhů. Můžeme je dělit například podle způsobu vedení na loutky spodové a loutky vedené shora neboli závěsné. Dále na loutky vedené zezadu a zvláštní loutky. Také můžeme loutky dělit podle míry plastičnosti na loutky plošné, reliéfní, plně plastické a kombinované.

1.4.1 LOUTKY SPODOVÉ

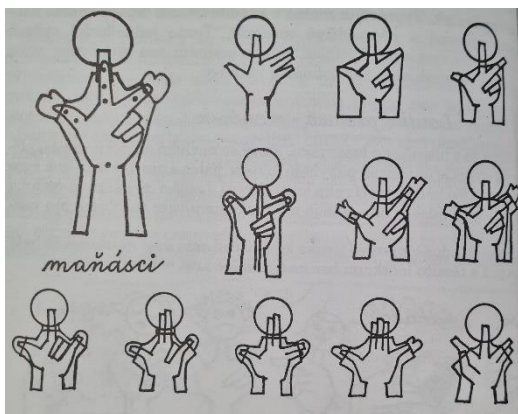
„Loutky spodové jsou vedeny zespodu, vodič je krytý zástěnou a ovládá loutku přímo nebo pomocí vodících tyčí. Vedení spodové loutky je soustředěno na pohyb hlavy a rukou.“
(Zacharová, s. 14, 2015)

Patří sem maňásci (obr. 6), javanky (viz strana 4), spodové marionety (obr. 5). Tománek (1998) zmiňuje, že spodovou marionetu může mít loutkoherec připevněnou například na helmě. Díky tomu může své ruce využít na ovládání rukou loutky.

Obr. 5 Spodová marioneta (Tománek, 1998, s. 28)

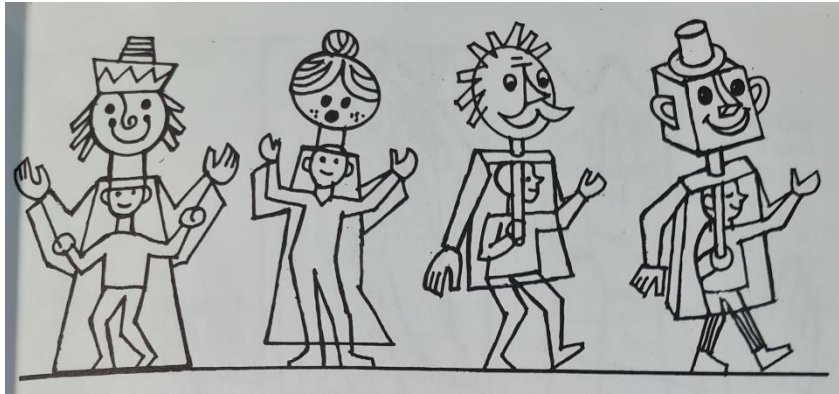
Dále sem můžeme zařadit loutky hůlkové (obr. 7), loutky kombinované (obr. 8) a loutky plošné (obr. 9).

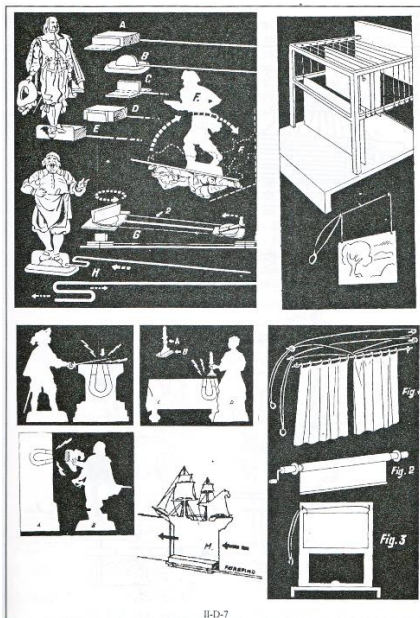
Obr. 6 Maňásek (Leština, 1995, s. 26)

Obr. 7 Hůlkové loutky (Leština, 1995, s. 32)

Obr. 8 Kombinované systémy (Leština, 1995, s. 35)

Obr. 9 Plošné loutky (Tománek, 1998, s. 69)

Dle Leštiny (1995) se maňásek neboli prstová loutka skládá nejčastěji z hlavy a kostýmu. Hlavou pohybuje ukazovák a tělíčko loutky je tvořeno rukou herce. Maňásková loutka je uzpůsobena anatomické stavbě ruky, z níž vychází i její velikost. Palcem a malíčkem nahrazujeme loutce nohy, ukazováček a prsteníček jsou ruce a prostředníček je hlavou.

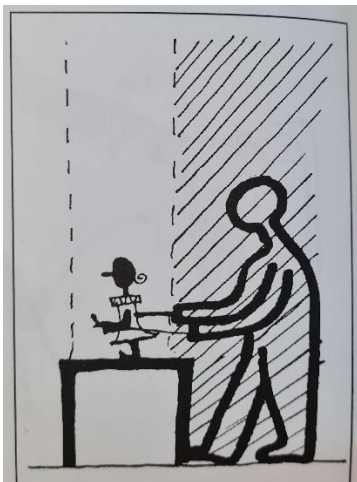
Dále jsou maňásci dvouruční, kteří bývají mohutnější a rukavicoví maňásci (obr. 10), u nichž se využívá všech 5 prstů.

Obr. 10 Rukavicový maňásek (Leština, 1995, s. 29)

1.4.2 LOUTKY VEDENÉ ZEZADU

Do této skupiny loutek vedených zezadu patří všechny loutky, které jsou vedené loutkohercem ze zadní strany (obr. 11), přičemž ho částečně zakrývá plátno.

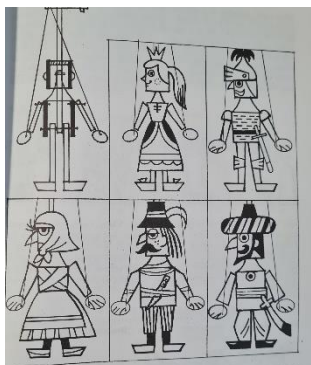

Obr. 11 Loutka vedená zezadu (Tománek, 1998, s. 58)

Dále sem můžeme zařadit loutky určené ke stínohře v čínském divadle. Tománek (1998) popisuje, že se vodiči postaví těsně k zadní části plátna, na které dopadá šikmé světlo. Divák herce spatří právě v okamžiku přitisknutí se.

1.4.3 LOUTKY VEDENÉ SHORA, ZÁVĚSNÉ LOUTKY

Leština (1995) definuje závěsné loutky neboli marionety jako typ loutek vedený loutkohercem svrchu za použití drátů nebo lanek. Tento druh loutek je velmi dobře ovladatelný a je tedy vhodný i pro nejmenší děti, které nejsou tak manuálně zručné (obr. 12).

Obr. 12 Marionety (Leština, 1995, s. 21)

1.4.4 PLOŠNÉ LOUTKY

Tento typ loutky je velmi variabilní a snadný na výrobu. Může se jednat například o vystřižený kus kartonu jakéhokoliv tvaru a ozdobeného dle fantazie výtvarníka. Můžeme použít běžně dostupné pomůcky jako jsou kávové filtry, špejle nebo košíčky na cupcaky. Plošná loutka je velmi vděčná pro práci s dětmi. Děti jsou schopné loutku si samy navrhnout i vyrobit, bez větší pomoci dospělého.

Obr. 13 Plošná loutka (Richter, 1997, s. 24)

1.4.5 POLOPLASTICKÁ NEBOLI RELIÉFNÍ LOUTKA

Dle Richtera (1997) jsou poloplastickou/reliéfní loutkou nejčastěji loutky dlaňové, používané hlavně ke krátkým vtipným výstupům nebo dřevěné mechanické reliéfy, které nalezneme například v divadle v Hradci Králové.

Obr. 14 Reliéfní loutka (Richter, 1997, s. 25)

1.4.6 LOUTKA PLNĚ PLASTICKÁ A KOMBINOVANÁ

Jak se dočteme v Richterovi (1997), je loutka plně plastická nazývána marionetou. Je to tedy loutka, která je ovládána shora za pomoci provázků nebo tyček.

Obr. 14 Plastická loutka (Richter, 1997, s. 25)

„Loutky kombinované spojují plně či částečně plastické prvky s prvky poloplastickými či plošnými, což se projevuje i v jejich funkci a působení.“ (Richter, 1997, s. 25)

Richter ve své knize "O divadle (nejen) pro děti" (2006) zmiňuje, že ač bylo v dřívějších dobách použití loutek považováno za méněcenné, protože loutky nedovedly pravdivě a hodnověrně zobrazit realitu, ve 20. století se staly úspěšnými právě proto. Dokonce se má za to, že loutky dovedou "nemožné", rozšiřují možnosti, které živý herec nemá. To z nich však všeobecně nečiní něco lepšího. Pro děti ale ano, což se dočtete v následující kapitole.

2 VÝZNAM LOUTKY V ŽIVOTĚ MALÉHO DÍTĚTE

„Oživená loutka upoutává pozornost dětí, přispívá k vytvoření úzkého kontaktu s nimi a vyvolává jejich aktivitu.“ (Leština, 1995, s. 9)

Dětem je v dnešní době vše servírováno tak realisticky, že téměř chybí prostor pro používání jejich vlastní fantazie. Filmy, pohádky, hračky – vše je dokonalý obraz reality.

Loutky

se v tomto světě stávají náhražkou, alternativou k realitě. Bezejmenná loutka se najednou stává maminkou, Mařenkou, princeznou nebo oblíbenou superhrdinkou. Je-li vodičem loutky dítě, odkrývá nám svůj svět. Vidíme ho tak jeho očima a ledacos můžeme o dítěti a jeho vnímání světa zjistit. I tradiční pohádka, kterou notoricky známe, se v pojetí dítěte může změnit a vznikne nový příběh. Loutkou může být například i oblíbená plyšová hračka, panenka nebo robot složený z lega.

S loutkovým divadlem si hrají rády děti všech věkových kategorií a nejen ony. Čím jsou děti starší, tím jsou jejich "představení" propracovanější. Nejmenší děti se vyčerpají již přípravou a ovládáním loutky, na samotné sofistikované představení jim již nezbude energie. Nejstarší děti již sehrávají scénky, často inspirované situacemi, které samy zažily.

Loutka je v životě dítěte důležitá hned z několika důvodů. Podporuje představivost, kreativitu a hlavně estetické cítění. Bláhová (1996) píše, že jestliže chceme, aby se u dětí plně rozvíjela fantazie, je zapotřebí dostatečné množství času, klidu a tvůrčího prostoru. Loutka pomáhá také s rozvojem slovní zásoby. Děti si mohou s loutkou povídat, vyprávět jí nějaký svůj zážitek nebo příběh. Práce nebo hra s loutkou podporuje u dětí i emocionální a morální vývoj. Dle Smutné (1962) děti vnímají maňásky převážně jako zábavné rozptýlení a zdroj radosti. Jelikož děti ve škole bývají mnoho hodin, musíme se snažit jim poskytovat radost a rozptýlení v co nejvyšší možné míře.

Děti loutku nevnímají jako cizí element, něco umělého, ale rády ji používají během veškeré své činnosti. Loutky bývají často personifikovány. Děti za loutky mluví, hýbají s nimi

a berou je jako svého kamaráda, kterému mohou říct vše.

Morální vývoj můžeme podpořit pomocí loutky tak, že dětem s loutkami přehrajeme nějakou konkrétní situaci a necháme je posoudit, zda se postavy v příběhu zachovaly

správně nebo nikoliv. Dále mohou navrhnout alternativní konce nebo loutkám poradit, jak by se měly v dané situaci zachovat a postupovat.

Proces tvoření a využití loutky je pro dítě přínosný v mnoha oblastech jeho rozvoje, ať fyzického nebo psychického. Během výroby loutky si dítě zlepšuje jemnou motoriku například vybarvováním nebo stříháním. Během používání je zde prostor pro vylepšení a nácvik komunikace s okolím, vyjadřování a rozpoznávání pocitů. Dále zde dochází k rozvoji komunikačních dovedností, děti učí se správnému vyjadřování a vyslovování. Zlepšují si paměť a imaginaci, fantazii a pozornost. Dítě si prací s loutkou může posílit sebedůvěru. Loutku lze využít jako prostředníka pro situační učení a nácvik různých problémových situací, se kterými se může dítě setkat.

„Loutky patří k dětství. Jsou zmenšenou podobou nás samých, s kterou si můžeme hrát, do které se můžeme projektovat, a s kterou se dá užít spousta legrace. Svou velikostí loutka připomíná hračku a dítě si s ní může povídat. Snáze se uvolní, protože hned ví, že jde o hru a v té je mu dobře. Přestává se bát. Tajemství loutky spočívá v tom, že přestože je věcí, má svůj vlastní život, je samostatnou bytostí. Může nám jí být líto, můžeme se jí smát a můžeme ji mít rádi.“ (Loutky v nemocnici, © 2022)

V této kapitole nelze nezpomenout také loutkové divadlo, do kterého děti chodí se svými učiteli, rodiči nebo prarodiči. V dnešní době existuje v České republice spousta profesionálních divadel, která se věnují hraní loutkových představení pro děti a mládež. Výčet všech herců, skupin či divadel by vydal na celou brožuru. Co se týče představení pro děti předškolního věku, které si děti mohou zhlédnout ve svých školkách, jmenujme například Divadlo Bořivoj z Prahy, Divadlo Úsměv agentury Frištenská, z těch plzeňských je to Divadélko Nána Mileny Jelínkové nebo Divadlo Hra Zdeňky Vašíčkové a Martina Lukáše. Nejznámějšími divadly, do kterých si děti mohou zajít s učiteli nebo rodiči jsou v Praze divadlo Minor, Divadlo v Dlouhé, v Brně je to divadlo Polárka, V Plzni již zmíněné Divadlo Alfa nebo Divadlo V Boudě. Důležité není pro děti jen loutkové představení samotné, ale i práce s dětmi před jeho zhlédnutím a po něm. Je třeba děti na ledacos

před představením připravit, vysvětlit si pojmy, se kterými se mohou v představení setkat, Po představení je pak důležitá reflexe. Přímou v divadle je možné se s loutkoherci potkat, loutky si osahat, prohlédnout, zeptat se na to, co děti zajímá. Povídat si následně s dětmi o tom, co viděly, co se jim líbilo, co naopak v představení nečekaly, to není jen o nějaké

splněné reflexi, ale i o tom poznat, jak dítě představení vnímalo. Tak můžeme o prožívání dítěte zjistit mnohé, i to, co by nám jinak zůstalo skryto nebo by nás nikdy nenapadlo.

2.1 LOUTKA JAKO EDUKAČNÍ PROSTŘEDEK

Loutku lze použít k mnoha činnostem, které s dětmi provádíme. S trochou nadsázky lze říct, že ji můžeme použít ke všem edukačním i klidovým činnostem. Loutka nemusí pouze figurovat v inscenaci nějaké hry nebo pohádky, ale může děti doprovázet během jejich každodenních činností. Samozřejmě musíme brát ohled na věková specifika a celkovou vyzrállost dětského kolektivu, se kterým právě pracujeme.

Loutku berou děti také jako velmi silnou motivaci pro svou vlastní práci. Uvědomují si, že jim loutka pomáhá splnit úkoly, které samy nezvládnou, nebo na které si netroufají.

2.2 VYUŽITÍ LOUTKY V PŘEDŠKOLNÍM ZAŘÍZENÍ

Dle Hejhalové (1988) rozvíjíme dětskou pozornost, paměť, soustředěnost, vnímání i schopnost komunikace tím, že děti vedeme k nerušenému sledování krátkého příběhu a jeho pochopení za pomoci loutek nebo figurek.

Dle Rödla (1976) je zážitek vnímaný více smysly – zrakem a sluchem – intenzivněji vnímaný a má daleko větší emocionální dopad. To, co zažijeme na vlastní kůži je pro nás snadněji vybavitelné a častěji i uchopitelnější než to, co jen vidíme nebo čteme.

Loutka nám může "asistovat" například při ranním nebo komunitním kruhu, kdy se některé děti bojí mluvit před ostatními. Mohou svou odpověď pošeptat loutce a tu pak předat spolužákovi. Tímto způsobem předávání si loutky zajistíme, že bude mluvit pouze ten, kdo má maňáska nebo loutku v ruce.

Dalším využití může být při řízené činnosti. Rödl (1976) píše, že děti si rády hrají na učitele, a tak je pro ně velmi inspirativní, mohou-li maňáska učit správně držet tužku nebo mu pomoci něco nakreslit na tabuli. Dítě samotné to potom motivuje k lepším výsledkům, než jaké měl maňásek. Tímto způsobem můžeme v dětech vzbudit zájem o výtvarné aktivity nebo jinou kreativní činnost.

Ida Jarníková (In Rödl, 1976) to shrnula tvrzením, že pokud člověk umí vytvořit texty, může sehrát jakýkoli příběh jako na divadle – nevyprávět, ale hrát.

2.2.1 CENTRA AKTIVIT

Centra aktivit jsou hlavní součástí programu Začít spolu. Je-li mateřská škola zapojena do tohoto programu je struktura dne odlišná od běžného provozu mateřských škol. Už po příchodu do šatny čeká na děti na nástěnce ranní úkol, který mají vyřešit s rodiči. Následuje volná hr a svačina, při které se podporují sebeobslužné návyky a samostatnost dětí tím, že si dítě samo vezme, co chce a následně po sobě uklidí. Následuje ranní kruh, kde se děti seznámí s programem pro daný den, probíhají zde rituály a je také místem pro rozvoj komunikačních a sociálních kompetencí dětí. Pak jsou centra aktivit, po jejichž ukončení je hodnotící kruh, kde dochází k reflexi, zhodnocení, jak se jim pracovalo a prezentaci toho, co děti dělaly v jednotlivých centrech. Svým spolužákům mohou například poradit, čeho se vyvarovat při práci v daném centru. Následuje pobyt venku, který je zaměřen na pohyb a poznávání přírody i svého okolí. S ohledem na počasí je možné připravit centra aktivit i na zahradě mateřské školy. Během oběda jsou, jako u svačiny, zohledňovány individuální potřeby dětí a podporuje se jejich samostatnost. Děti připraví talíře a příbory. Po obědě po sobě vše uklidí. Následuje odpočinek, kdy je s ohledem

na individuální potřebu spánku jednotlivých dětí, je umožněn po nějaké době těm dětem, které neusnou, přechod ke klidovým činnostem. Odpolední svačina probíhá ve stejném duchu, jako ta dopolední, pak si děti mohou hrát v koutcích nebo pokračovat v práci z dopoledne, záleží na jejich rozhodnutí.

Centra aktivit vytváří v současném vzdělávání prostor pro maximální individualizaci a prožitkové učení. „*Učitel zadá úkol, ale je na dítěti, jaký přístup k jeho řešení zvolí. Děti tak mohou snáze uplatnit svůj styl učení a schopnosti. Možnost volby zvyšuje motivaci i odpovědnost za vyřešení úkolu, protože "co jsem si sám vybral/a, dělám raději než to, co musím".*“ (© 2023 Step by Step Česká republika, o.p.s.) Centra aktivit jsou speciálně vytvořené prostory, které jsou různě tematicky a materiálně upravené. Mají děti podporovat a motivovat v zapojení do skupinové práce a aktivit.

Děti se v centrech naučí spolupracovat, komunikovat se spolužáky, zkusit nové věci a řešit vzniklé problémy. Pedagog dětem připraví hlavní téma, rozdělené do několika úkolů různých obtížností. Žáci si vyberou centrum, ve kterém chtějí daný den pracovat. Další den si musí vybrat jiné centrum a postupně projít všechna centra. Vybírat mohou například

z center ateliér, dovednosti, tělocvična, manipulace, dílna, hudba a dalších. Dospělý pak plní pouze funkci koordinátora a průvodce. Radu a pomoc dětem poskytne pouze, když si o ní řeknou.

2.2.2 CENTRA AKTIVIT O EMOCÍCH

Na začátku školního roku bývají děti vystrašené z toho, co je v mateřské škole čeká, jaké budou ostatní děti a jak se jim tam vlastně bude líbit bez rodičů a sourozenců. Příchod do nového kolektivu je pro děti stresující. U nejmenších dětí, a nejen u nich, bývá problém, že nedokáží pojmenovat emoce své ani emoce svých spolužáků, a hlavně si s nimi neumí ani poradit. V mé třídě jsou dvě děti, které mají lehčí formu poruchy autistického spektra a v emocích druhých se nedokáží vůbec orientovat. Proto jsem do výuky na začátku školního roku zařadila právě tato centra.

Nejdříve si s dětmi, v rámci motivace, budeme v komunitním kruhu povídat o tom, jak se v danou chvíli cítí. Jestli je něco trápí nebo mají z něčeho radost.

Následují centra aktivit, kde si děti mohou vybrat centrum, ve kterém chtějí pracovat. Centra aktivit jsou zaměřena na rozvoj jemné motoriky, hrubé motoriky, předmatematických představ a nácvik rozpoznávání emocí svých i druhých.

1. Centrum ateliér

- Náplň: výroba loutky s vyměnitelným obličejem
- Cíle: Dítě dokáže vybarvit postavičku.

Dítě dokáže vystříhnout postavičku.

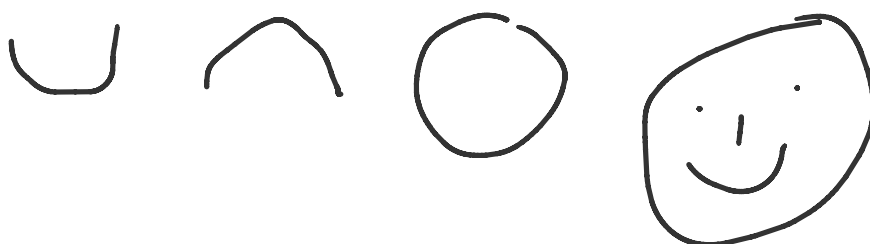
Dítě nakreslí různé druhy obličejů.

- Forma práce: Frontální – metoda práce názorně - demonstrační: vysvětlení, co budou děti dělat, ukázka hotového panáčka

Individuální – metoda práce praktická: každé dítě si vytvoří svého panáčka viz. příloha č. 1

2. Centrum psaní

- Náplň: kresba obličeje do písku
- Cíle: Dítě nakreslí půl kruh.
Dítě nakreslí kruh.
Dítě nakreslí obličej.
- Forma práce: Individuální – metoda práce praktická: každé dítě pracuje samostatně

3. Centrum tělocvična

- Náplň: zpěv a nápodoba pohybové aktivity na píseň – Když jsi šťastný, tak ...
Když jsi šťastný a víš o tom, zatleskej (tlesk, tlesk) (2×).
Když jsi šťastný a víš o tom, pověz nám to aspoň potom,
když jsi šťastný a víš o tom zatleskej (plác plác).
...zadupej...
...zamávej...
...zamrkej... atd.
Varianty písničky jsou pouze na dětech, ty je vymyslí.
- Cíle: Dítě umí zazpívat písničku.
Dítě umí napodobit pohyb.
Dítě vymyslí svoji sloku.
- Forma práce: frontální – metoda práce názorně - demonstrační: názorná ukázka pohybů

4. Centrum dovednosti

- Náplň: přiřazování emocí k obličejům – pexeso/třídění
obličejů – z lesa (obr. 13)

- Cíle: Dítě rozpozná odlišné emoce.

Dítě správně přiřadí emotikon k obličejům.

Dítě dokáže rozpoznat své vlastní emoce.

Forma práce: Frontální – metoda práce názorně - demonstrační: vysvětlení práce
Skupinová – metoda práce praktická: ve skupinách děti přiřazují správné emotikony k obličejům

Individuální – metoda práce praktická: každé dítě přiřazuje emotikony samostatně

Obr. 13 Emoční karta (Zlesa, © 2022)

5. Centrum matematika

- Náplň: emoční sudoku, obrázky na straně se rozstřihají a doplňují do tabulky
- Cíle: Dítě správně vyplní sudoku.

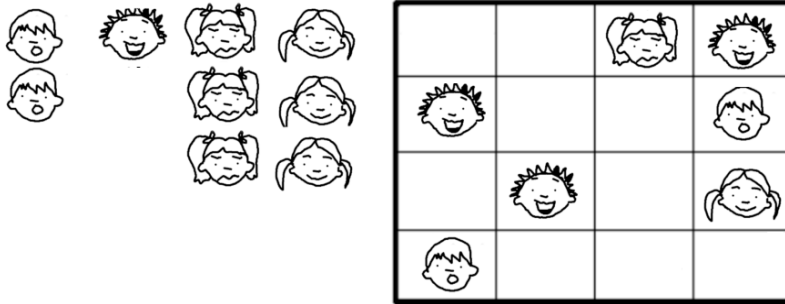
Dítě se orientuje v rovině.

Dítě chápe princip sudoku.

- Forma práce: Frontální – metoda práce názorně - demonstrační: vysvětlení postupu práce při sudoku

Individuální – metoda práce praktická: každé dítě si vyplní své sudoku (obr. 14).

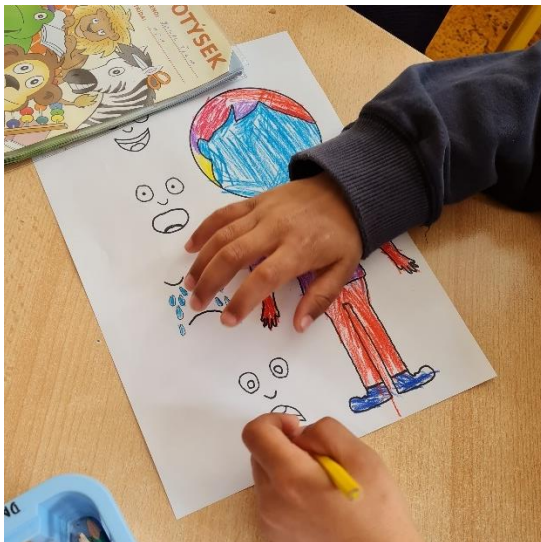

Obr. 14 (vlastní výroba)

2.2.3 REALIZACE VÝROBY LOUTKY

V centru ateliér jsem s dětmi vyrobila loutku s výměnnými obličejí.

Nejdříve musely děti panáčka vybarvit (obr. 15).

Obr. 15 Vybarvení (vlastní archiv)

Když si panáčka vybarvily podle svých představ, zalaminovala jsem ho.

Dalším krokem bylo panáčka vystříhnout (obr. 16).

Obr. 16 Stříhání (vlastní archiv)

Po vystříhnutí postavičky si děti na jednotlivé obličejy z druhé strany nalepily suché zipy. Pomocí průrazníku jsem udělala dírky v místech, kde bylo potřeba připevnit ruce a nohy patentem (obr. 17). Patent si děti umístily samy.

Obr. 17 Umístění patentů (vlastní archiv)

Obr. 18 Panáčci (vlastní archiv)

Všechny děti byly z panáčka nadšené. Ihned se ptaly, zda si mohou svého panáčka odnést domů a ukázat rodině.

Po několika dnech jsem si všimla, že jeden chlapec měl loutku v aktovce a o přestávce ji vytahoval a hrál si s ní. Na třídních schůzkách mi rodiče sdělovali, jak jsou překvapení, co jejich dítě dokázalo. Jak jsou panáčci hezcí a že si s nimi děti doma hrají. U jednoho chlapce s poruchou autistického spektra, maminka loutku používá skoro denně pro pochopitelnější zdůraznění emocí ve vypjatých situacích, do kterých se její syn díky své poruše dostává.

2.3 NÁVAZNOST NA RVP PV

Veškerá pedagogická činnost, směřovaná k dítěti musí probíhat v souladu se školním vzdělávacím programem určité školy, což je školní vzdělávací program, který vymezuje jednotlivé požadavky, podmínky a pravidla pro to, jak má fungovat předškolní vzdělávání.

„Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou zpracovány tak, aby byly pro učitele srozumitelné a aby s jejich obsahem mohl dále pracovat.“ (MŠMT, © 2013–2022)

Jednotlivé školy si dále zpracovávají svůj Školní vzdělávací program na základě Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, a to je pro ně závazné.

2.3.1 DÍTĚ A JEHO TĚLO

Jak se píše v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (2021) má učitel v rámci této oblasti posilovat fyzickou a pohybovou zdatnost, podporovat rozvoj sebeobsluhy a vést dítě celkově ke zdravému životnímu stylu.

Jestliže děti samy loutku vyrábí nebo s ní jinak pracují, rozvíjíme jejich hrubou i jemnou motoriku. Dle Honzíkové (2017) můžeme loutky používat i při fyzických aktivitách. Loutku můžeme použít jako figuranta při předvádění některých cviků a činností nebo jako ukázkou špatného provádění cviků.

2.3.2 DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (2021) je u dítěte nutno rozvíjet mentální zdatnost, řečové a kognitivní procesy, kreativitu, ale také sebe pojetí, sebekritiku, pocity a ochotu k dalšímu vzdělávání se.

S pomocí loutky rozvíjíme dětskou fantazii, tvořivost, slovní zásobu ale také posilujeme psychickou pohodu a schopnost odolávat psychické zátěži.

Dle Honzíkové (2017) některým dětem přijde jednodušší dorozumívání se se spolužáky, kamarády nebo dospělým pomocí loutky. Někdy je pro ně snazší vyjádření se pohybem předmětu než slovy, ať už z důvodu nedostatečné slovní zásoby nebo ostychu.

2.3.3 DÍTĚ A TEN DRUHÝ

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (2021) se dočteme, že v této oblasti je pedagog povinen rozvíjet schopnost komunikace dítěte s ostatními lidmi, ať dospělými nebo dětmi.

Použitím loutky můžeme u dětí upevňovat určité sociální chování a návyky. V případě potřeby můžeme díky loutkám pomoci dítěti zvládnout různé nestandardní situace nebo problémy. V neposlední řadě lze do hry loutkového představení zapojit více dětí a tím u nich podporujeme a rozvíjíme schopnost spolupráce.

Rödl (1976) píše, že každá divadelní hra musí mít zápletku, ve které se potkají protiklady života. V reálném životě je málokdy přesně znatelná hranice dobra a zla, kdežto loutková

hra by měla být postavena tak, aby dobro jasně vyhrálo nad zlem a dítě si mohlo informaci o tom, co je správně a co ne, uložit. Při vysvětlování zvládnutí konfliktů můžeme dětem zahrát krátkou scénku, kde se loutky chovají stejně jako ony. Děti vidí daný konflikt s odstupem a dokážou lépe zhodnotit chování, a dokonce loutkám i poradit, jak by se měly správně chovat nebo jak vše vyřešit. Na tomto principu funguje například i "divadlo fórum", divadelní představení, jehož součástí jsou samotné děti, které rozhodují o tom, jak má příběh pokračovat, nebo jak ho zahrát "lépe" a správně podle pravidel slušného chování.

2.3.4 DÍTĚ A SPOLEČNOST

Tato oblast vzdělávání má dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (2021) za úkol zapojit dítě do okolního společenství, formovat jeho základní společenské postoje a morální hodnoty.

Pedagogickým záměrem je zapojit dítě do každodenního chodu společnosti. Musíme dítěti pomoci zažít si společenské hodnoty a návyky, aby mohlo být aktivním a kvalitním účastníkem dění ve svém okolí. Loutku můžeme použít například jako průvodce během výuky. „*Měli bychom dětem a s dětmi pravidelně organizovat činnosti, v nichž se mohou rozvíjet a realizovat. Jednou z těchto činností je hra dětí s loutkou (loutkové divadlo) pro obecenstvo složené z vrstevníků či rodičů.*“ (Honzíková, 2017, s. 34).

2.3.5 DÍTĚ A SVĚT

V této oblasti má pedagog za cíl rozvíjet u dětí povědomí o životním prostředí, o tom, jaký vliv na něj má každý z nás a jaké jsou možnosti ho chránit. Také se zde dítě seznamuje s jinými kulturami a jejich zvyklostmi.

Loutku můžeme využít jako figuranta, který dětem ukazuje, jak se mají nebo naopak nemají chovat k přírodě. Dále je můžeme prostřednictvím různých druhů loutek seznámit s jinými kulturami a zvyky ve světě.

2.4 TVOŘIVÁ DRAMATIKA

Koťátková (1998) nám sděluje, že se díky dramatické výchově učitelům otvírá prostor pro nový způsob práce s dětmi, který je založen na možnosti volby, diskusi, spolupráci, kreativním myšlení a praktických činnostech.

Dle Hornáčkové (2020) je již samotný název tvořivá dramatika naplněn tvořivostí a uměním, zpřístupňující prožitek krásna za pomoci dramatizace. Většinou se spíše využívá název dramatická výchova. Tento název je ale dle Hornáčkové (2020) chápán spíše jako pouhé "hraní divadla", než jako soubor různých předmětů s tím spojených. Tím je myšlena hudební, tělesná, výtvarná i estetická výchova.

Podle Hornáčkové (2020) může být v mateřské škole dramatika součástí veškerých činností a aktivit, a je pouze na učiteli, zda a jaké prvky dramatiky použije tak, aby se vše přirozeně spojilo a vytvořilo celek, který bude dětem prospěšný. Dále se v knize Dramatika a hra jako potenciál kreativity v předškolním vzdělávání dozvídáme, že pilíři tvořivé dramatiky jsou: dramatická situace, hra, improvizace, hra v situaci, hra v roli a charakterizace.

Jak píše Bláhová ve své knize Uvedení do systému školní dramatiky (1996), tak dramatická situace je vytvořena vztahem lidí nebo věcí a obsahuje rozpor nebo konfrontaci, kterou musíme okamžitě vyřešit.

Improvizace je představení bez jakékoliv předchozí přípravy. V rámci dramatické výchovy je improvizace úmyslně navozenou situací, kterou herci musí vyřešit bez možnosti rozmyšlení si postupu, před samotným vystoupením.

Pro hru v situaci pedagog připraví určité podmínky, ve kterých musí účastníci pokračovat a vyřešit.

Během hry v roli dítě představuje nějakou konkrétní postavu, například má roli maminky nebo vlka v pohádce o Červené Karkulce. Musí se ztotožnit s určitými stereotypy a společenským jednáním postavy a držet se jich.

Charakterizace je hra v roli, kde dochází ke vcítění se do postavy, jejího vědomí, pocitů a osobních pohnutek. Posilují se zde i sociální dovednosti. Dítě se učí spolupracovat, řešit vzniklé situace, komunikovat ve skupině, a to vše za pomoci kreativních dramatických

činností. Ve všech těchto činnostech lze využít ke hře loutku nebo maňáska. Díky hře s loutkou se dítě učí příjemnější a pro něj přirozenější formou.

Jestliže je dítě v roli „*umožňuje mu to být samo sebou a zároveň, pokud to je v dané chvíli potřeba, i někým jiným, role může dítě i střídat.*“ (Amirová, Fiedlerová, Rejchrtová, 2019, s. 31)

Pedagog by měl naslouchat dětem, jejich nápadům a potřebám, kterým by měl přizpůsobit své pedagogické působení. Amirová, Fiedlerová, Rejchrtová (2019) píše, že samotná podstata dětství spočívá ve využívání fantazie a představivosti. Pro děti je přirozené hledat pomoc při zvládnutí každodenních situací v pohádkových příbězích. Dítě ztotožněním se s postavou dokáže situaci lépe vyhodnotit a pochopit.

Jestliže chceme děti zaujmout, musíme použít vhodnou a kvalitní motivaci. Tou může být četba příběhu, neznámý předmět, loutka nebo zajímavá činnost. Aby děti u práce vydržely, je vhodné zařadit více rozmanitých činností. Amirová, Fiedlerová, Rejchrtová (2019) ve své knize píše, že je otázkou zkušeností a citu každého z nás pedagogů, abychom dokázali poznat, kdy děti klidová činnost již nebaví a je nutné zařadit něco rušnějšího. Paradoxem je, že zařazení rušné činnosti, může pomoci dětem se zklidnit a připravit na další klidnou práci.

Přínos dramatické výchovy je hlavně v tom, že mladší děti mají spoustu energie a nedokáží vydržet delší dobu na jednom místě, aniž by je klidová činnost nepřestala bavit. Dle Amirové, Fiedlerové, Rejchrtové (2019) prostřednictvím pohybových říkadel, tanečních improvizací, hry na něco nebo použitím loutky, je možné vyjádřit a prožít různé emoce i situace.

Dramatická výchova také významně přispívá k morálnímu a psychickému rozvoji dítěte. „*Vedle specifického vlivu v podobě "prožívání" řešení konkrétních morálních problémů prostředky tvořivé dramatiky je neméně významný vliv komplexní, dotýkající se celé osobnosti vychovávaného.*“ (Bláhová, 1996, s. 18)

Během dramatické výchovy můžeme připravit pro děti různé konfliktní situace, necháme je vymyslet řešení, případně jim situaci pomůžeme vyřešit. Dítě je tak připraveno na reálnou situaci v životě lépe, než kdybychom si o tom pouze povídali.

Dramatická výchova pro nás může být také pomůckou při diagnostikování klimatu ve třídě. Bláhová (1996) ve své knize píše, že při splnění různých okrajových podmínek, můžeme během dramatické výchovy nahlédnout do sociální hierarchie pozorované skupiny.

Dle Koťátkové (1998) si musí pedagog jasně a přesně stanovit cíl a poté teprve si vyjasňuje, jaké prostředky a metody dramatické výchovy použije. Nikdy se nesmí vytratit hra jako taková se svými radostmi, pocity vzrušení či klidu a relaxací.

2.4.1 VYUŽITÍ TVOŘIVÉ DRAMATIKY

Loutka při veškerých aktivitách představuje další osobu, která s dětmi komunikuje, spolupracuje a soutěží nebo jim vysvětluje, co mají za úkol.

- **Seznamování dětí s novým kolektivem**

Koťátková (1998) ve své knize píše, že seznamovací hry neboli ledolamky mají za cíl ať děti či dospělé připravit na společnou práci vytvořením klidné a přátelské atmosféry. Díky tomu se děti přestanou bát, zklidní se a my můžeme začít pracovat.

- Jaký jsem: Děti mají za úkol se představit a ke svému jménu přidat přídavné jméno, které je vystihuje. Tato hra rozvíjí komunikační dovednosti a sebepojetí a sebehodnocení dětí. Dítě o sobě řekne například, že je veselá Evička, sportovní Honzík... . Loutku zde využijeme jako figuranta, který dětem dá příklad, jaká přídavná jména mohou použít.

- Co máme společného: Každý o sobě řekne předem určenou věc. Může to být třeba oblíbená barva, nejoblíbenější zvíře nebo jídlo, poté děti tvoří dvojice či skupiny,

podle toho, co mají společného. Například vytvoří skupinku dětí, které mají rády psy nebo třeba palačinky. To, po kolika mají vytvořit skupiny určí pedagog. Tímto u dětí podporujeme nejen sociální dovednosti a komunikaci, ale také předmatematické představy. Loutka zde využijeme jako dalšího účastníka hry.

- **Soustředění pozornosti**

- Uhadneš zvuk? Děti sedí nebo leží v prostoru pro tuto hru určeném. Mají zavřené oči a snaží se určit, co slyšený zvuk vydalo. Nejdříve začneme s jednoduchými zvuky, jako například kapání vody nebo cinkot přístrojů, pokládaných na stůl. Potom přidáváme na obtížnosti. Loutku zde použijeme třeba jako demonstranta při vysvětlování pravidel.

- **Rytmus**

„V dramatické výchově se rytmus procvičuje s důrazem na rytmus slova, pohybu a jednání jako důležitého předpokladu přirozené a srozumitelné komunikace.“
(Kořátková, 1998, s. 108)

- Vytleskávání říkadel – Děti opakují po učiteli tempo vytleskávání a říkadlo. Můžeme si například hrát na vesmírnou raketu. Sedneme si na bobek, spojíme natažené ruce nad hlavou a začínáme říkat "Tu, tu, tu". Pomalu se zvedáme a čím jsme výš tím je naše "Tu, tu, tu" rychlejší a hlasitější. Loutka může být jedním z nás a dělat, to co děti.

- Vytleskávání pocitů – Děti tleskají své aktuální emoce různou intenzitou, při radosti mohou tleskat hodně rychle a intenzivně a když jsou smutné tleskají pomalu a potichu. Loutka zde může dětem vysvětlovat, co mají dělat a ukázat jim, jak na to.

- **Smyslové vnímání**

Zrak – Kimovy hry – Dětem předložíme několik předmětů, počet uzpůsobíme schopnostem a znalostem dětí. Necháme je určitou dobu předměty pozorovat. Potom předměty zakryjeme a vyzveme je, aby předměty pojmenovaly. Možná změna je odebrání nebo přidávání předmětů. Loutka dětem vysvětlí, co mají dělat nebo může být jedním z hráčů, hru kazit a špatně pojmenovávat předměty, které chybí. Děti mohou pak loutce radit, jak se správně hraje nebo jak se některý předmět jmenuje.

Sluch – Děti sedí zády do kruhu a musí určit, které z nich právě promluví. Loutka zde může zastávat roli hráče nebo s její pomocí můžeme vysvětlit princip hry.

Hmat – V tajemném sáčku děti určují, jaký předmět nahmataly. Loutka dětem může vysvětlit zadání a pravidla nebo se přímo účastnit hry.

- **Prostorová orientace**

Dle Koťátkové (1998) je cílem těchto cvičení naučit se orientovat v prostoru reálném, ale i duševním, tedy v prostoru, který si představujeme.

- Jedno dítě z dvojice má zavázané oči a druhé ho slovně navádí při procházení překážkovou dráhou. Loutka zde má za úkol dětem vysvětlit, co je čeká a jak mají postupovat.

- **Představivost a fantazie**

Představivost a fantazie je nejdůležitějším a neodmyslitelným předpokladem veškerého našeho konání a myšlení.

- Hra na asociace: Děti se střídají, jeden řekne slovo, další naváže na slovo libovolnou asociací. Jestliže někdo nechápe asociaci, může se zeptat na vysvětlení.

Loutku

zde zapojíme jako jednoho z hráčů. Tuto hru jsem hrála s dětmi ve třídě a překvapilo mne, jak náročné to pro ně je. Je velmi důležité u dětí rozvíjet i tuto stránku jejich myšlení, jelikož bez volných asociací není možné řešit vzniklé problémy.

- Dokončení příběhu: Učitel nebo loutka začne vyprávět nějaký příběh a děti ho dokončí. I kdybychom vyprávěli klasickou pohádku, tak není důležité, aby dítě pokračovalo ve vyprávění dle děje. Důležité je, aby něco vymyslelo a mluvilo. Další možnou variantou této hry je, že loutka "začne vyprávět" pohádku a záměrně vypravuje špatně. Děti pak opravují chybné úseky a vypráví ji, tak jak to je správně.

Nejdůležitějším a zároveň primárním prvkem dramatické výchovy je kreativita. V hodinách dramatické výchovy nelze pracovat podle nějakého návodu, divadlo je proces, za kterým se skrývá jedinečnost a neopakovatelnost.

3 LOUTKA JAKO DIAGNOSTICKÝ NÁSTROJ

3.1 EDUKACE LOUTKOU

V České republice je edukace/terapie loutkou neodmyslitelně spjata s Divadlem loutek v Ostravě a mezinárodní divadelní přehlídkou Divadelní pouť bez bariér. V roce 2002 dostali Hana Galetková a Tomáš Volkmer nabídku uspořádat tvůrčí dílny ve Speciální škole kpt. Vajdy v Ostravě – Zábřehu. O roku 2005 se tyto dílny konají pod hlavičkou spolku THeatr ludem pod názvem Terapie loutkou.

„Edukace loutkou je vzdělávací, zážitková a tvořivá aktivita s loutkami a materiálem uskutečňující se především s dětmi a mládeží se speciálními potřebami.“ (Galetková, 2010, s. 24) Může se jednat jak o děti s jakýmkoliv mentálním či fyzickým postižením, tak i o děti sociálně znevýhodněné nebo týrané.

Děti do přibližně osmého roku mentálního věku vnímají loutku jako živý objekt, jako něco reálného a opravdového. Proto během terapeutických dílen s loutkou komunikují, jsou do jisté míry i spolutvůrci programu, jsou zapojeny do tvůrčího procesu. Cílem lektorů je rozvíjet tvořivost, schopnost komunikace, výtvarné, jazykové i pohybové dovednosti. Děti zde nejen vytváří loutky, ale zapojují se do tvorby prostředí svých nových kamarádů – loutek. Děti tvoří s nejrůznějšími typy materiálů. Pracují s papírem, gumou, igelitem, lanem nebo plastelínou, a to v návaznosti na dramatickou linku příběhu, který je pro děti připraven a uzpůsoben schopnostem a dovednostem dané skupiny.

3.2 PSYCHOTERAPIE

„Terapeutické loutkářství kombinuje verbální a neverbální způsoby vyjádření prostřednictvím vlastní umělecké a dramatické prvky loutkářství.“ (Bernier, 2005)

Nejčastěji se loutky používají jako prostředek k vyjádření různých pocitů. Může se jednat o zlost, strach, zmatek, ale i radost nebo štěstí. Prostřednictvím loutky lze vyjádřit obrovskou škálu emocí, za které se může dotyčný stydět nebo je neumí vyjádřit. Loutku je možno využít i při řešení různých traumat, od rozvodu až po zneužívání. Loutka zde plní funkci zpovědníka, kterému je dítě ochotno říct, co se stalo nebo, co cítí.

V psychoterapii se využívá například terapie hrou, dramaterapie nebo arteterapie.

3.2.1 TERAPIE HROU

„Terapeut se tedy snaží pomoci dítěti ovládnout danou realitu prostřednictvím hry. K terapeutickým pomůckám patří různé role, hračky, loutky a masky. I když hra má základ především v psychoanalytickém rozhraní, je explicitně (především) dramatická v tom, jak je schopna znovu vytvářet a simulovat každodennost našich životů prostřednictvím výše zmíněných předmětů a pomůcek.“ (Ráž, 2020, s. 66)

3.2.2 DRAMATERAPIE

V dramaterapii je využívají metody obsahující tanec, hlas, hraní rolí, celé divadelní hry i improvizaci, ale také práci v loutkami a maskami. To vše se neděje na divadelní scéně s herci, ale s pacienty a klienty v nejrůznějších typech zdravotnických zařízeních.

Dle Jenningsové (1998) se dramaterapií rozumí využití divadelního umění v různých zdravotnických i nezdravotnických zařízeních, ať už při práci s nemocnými nebo zdravými.

„Dramaterapeutické metody zahrnují pohyb, hlas, tanec, divadelní hry, hraní rolí, improvizaci, práci s textem, loutkami a maskami.“ (Jenningsová, 1998, s. 10)

Jednou z forem terapie, která je využívána je i loutkové divadlo, které můžeme použít u každé věkové skupiny od dětí po dospělé.

Role mohou být rozděleny mezi účastníky buď s nějakým určitým cílem nebo čistě náhodně, dle jejich preferencí a výběru. Samotná dramatizace může probíhat podle předem připraveného scénáře, také může dojít k jeho průběžné úpravě, myšleno alternativní konce či rozšířené dialogy. Dále může jít o improvizaci, kde není žádný scénář a předem připravené představení nebo si zadáme téma s hrubými obrysy toho, co se musí ve scéně dít. Jak dojdou herci k určenému konci je čistě na nich.

Díky tomu, že je klient zapojen do výrobního procesu loutky, během kterého si ji může pojmenovat, přiřadit jí nějaké specifické psychické vlastnosti nebo fyzické rysy, vnáší do následné hry i část své osobnosti. Stává se tedy scénáristou, dramaturgem, režisérem, hercem i kulisákem. Všechny tyto role mají svůj důvod a opodstatnění.

3.2.3 ARTETERAPIE

„Arteterapie je tedy obor využívající výtvarný projev jako hlavní prostředek poznávání a ovlivňování lidské psychiky ve směru redukce psychických či psychosomatických obtíží a redukce konfliktů v mezilidských vztazích. Výtvarné tvořivé aktivity mají podporovat zdraví a podpořit léčení.“ (Česká arteterapeutická asociace, © 2022)

Tím, že si pacient vytváří/kreslí svou loutku, nakreslí jí obličej, mu pomáhá uvědomit si své emoce.

3.3 VŠEOBECNÉ LÉKAŘSTVÍ

Dětskému lékaři či jinému ošetřujícímu personálu může loutka pomoci při navození pocitu bezpečí u dítěte ať už při vyšetření, hospitalizaci nebo před nějakým lékařským zákrokem.

Loutka se využívá jako demonstrační figurína, na které je zákrok ukázán nebo ji lze zapojit jako "živého pacienta", který se bojí a komunikuje s dítětem i lékařem nebo ošetřovatelem.

„Děti jdou na opravdový operační sál a pomocí skutečné anestetické masky uspávají Bernarda. Chilesová říká, že tento mix fantazie a reality pomáhá dětem dozvědět se něco o děsivé proceduře v atmosféře, ve které se děti cítí pohodlně.“ (The Daily News Publishing Co. Inc., © 1995-2022, přeložila Zoubková, 2022)

U dětského lékaře je možné využít loutku/maňásku při různých vyšetřeních, např. nespolupracuje-li dítě při vyšetření očí, bylo by možné, aby zdravotní sestra nejdříve provedla vyšetření maňáskovi. Loutku může posadit na židli a ptát se ho, co vidí na světelné tabuli. Dále by byla možnost, že maňásek "říkal", jaké barvy vidí. Také by šlo použít maňásku před odběry krve, vše by se mu vysvětlilo a krev by byla maňáskovi i "odebrána". Dítě potom, dle mého názoru, bude klidnější, když přesně ví, co ho čeká.

Loutku lze využít také jako pomůcku při nápravě vady řeči nebo během vyšetření u lékaře. Dle mých osobních zkušeností tuto možnost lékaři bohužel nevyužívají.

Myslím, že s dětmi by se mělo jednat na rovinu a vše by jim mělo být, samozřejmě s ohledem na věk a mentální vyzrálou, vysvětleno. Nejednou jsem byla, ať jako nestranný pozorovatel, zúčastněné dítě nebo rodič, svědkem toho, jak je dítě ošetřované bez jediného slova vysvětlení nebo uklidnění ze strany lékařského personálu. Většina zdravotníků k dítěti přistupuje jako k nesvéprávné osobě, která nedokáže posoudit nebo se rozhodnout,

jak se v dané situaci má zachovat. Dítě pak bývá více rozrušené z věcí nadcházejících, o kterých nic neví než ze zákroku, který mu je přiblížen a vysvětlen. Vždy jsem se snažila svým dcerám vysvětlit, případně ukázat, co je čeká a ve většině případů jsem dosáhla zklidnění a umožnila lékaři ošetření, což u vzpouzejícího se dítěte jde jen těžko. Nejednou jsem slyšela, že to je zbytečná ztráta času a že je lepší dítě pevně chytit a přeprat ho. Odměnou a satisfakcí mi bylo, když před propuštěním z nemocnice, po operaci nejmladší, tehdy 3leté dcery, za námi přišla ošetřující lékařka a dceru pochválila, že je jediná na oddělení, která nekřičí a nepere se.

3.3.1 LOUTKY V NEMOCNICI

V České republice a na Slovensku funguje spolek Loutky v nemocnici.

„Spolek LOUTKY V NEMOCNICI se věnuje práci na poli dramaterapie a rozvíjí spektrum aktivit v oblasti psychosociální péče. Již šestnáct let se zasazuje o ulehčení pobytu dětí v nemocnicích a léčebnách.“ (Loutky v nemocnici, © 2022)

Ve dvojicích dochází do různých nemocnic po celé České republice. Jedné z těchto návštěv jsem se zúčastnila jako pozorovatel a spoluúčinkující.

Má cesta vedla do Fakultní nemocnice v Plzni. Zde jsem se nad kafem seznámila se dvěma herečkami, Evou a Jankou a samozřejmě s maňáskem Mambou. Byla jsem seznámena s tím, jak návštěvy probíhají, jak se chovat v pokojích. Nejdříve jsme šly na dětské oddělení,

kde nás přivítala zdravotní sestra. Poučila nás o bezpečnosti a pravidlech a předala nám seznam pokojů s křestními jmény dětí a jejich věkem.

První zastávka byl pokoj na hemato-onkologické části kliniky. Oblékly jsme se do dalších ochranných prostředků a zaklepalí. Otevřel nám otec chlapce. Desetiletý chlapec zprvu nebyl moc nadšený, že ho někdo vyrušuje od stavebnice, ale nakonec si nechal zahrát tři písničky, které doprovodil hrou na chrastící vajíčko a jednu písničku dokonce i zpíval. Maňásek Mamba ho příliš nezajímal.

Na dalším pokoji byla maminka s tříletým chlapečkem, kteří před pár dny dorazili z Ukrajiny. Bohužel neuměli ani slovo česky, ale chlapečka písničky a maňásek velmi pobavili. Jedna z hereček si vzpomněla na ukrajinskou písničku, kterou před nedávnem slyšela a začala ji hrát na kytaru. Maminka s chlapečkem ji doprovodili zpěvem. Bylo vidět

dojetí na obou stranách. Z dárku ve formě omalováněk a CD s písničkami byl chlapeček velmi nadšený a nechtěl nechat Mambu odejít.

V podobném duchu probíhala návštěva i na dalších pokojích. Ke zpěvu se dokonce přidali i starší chlapci kolem 15ti let. Některé děti byly velmi nadšené z rozptýlení, které jsme jim poskytly, některé méně. Jeden chlapec se dokonce schoval pod peřinu a odmítl vylézt. Nakonec Mambě alespoň zamával.

Největší úspěch byl u dvou děvčátek, kterým herečky zahrály i pohádku O zajíčkovi a lišce. Děvčátka zajíčkovi radila jak na lišku, která mu sebrala domeček a aktivně zpívaly všechny písničky. (obr. 20)

Obr. 19 Loutky v nemocnici (vlastní archiv)

Obr. 20 Divadlo (vlastní archiv)

3.3.2 PŘEPIS ROZHOVORU S MARKOU MÍKOVOU – LOUTKY V NEMOCNICI

V rámci pozorování práce spolku Loutky v nemocnici jsem pořídila rozhovor s Markou Míkovou, divadelní režisérkou a loutkoherečkou a spisovatelkou knih pro děti. Právě díky ní projekt Loutky v nemocnici začal fungovat v České republice. Rozhovor proběhl ve velmi přátelské atmosféře, zde je jeho přepis.

1. Jak Vás napadlo rozjet projekt Loutky v nemocnici?

Nápad měl pan Ottokar Seifert, kamarád mojí maminky, který emigroval v roce 1968 do Německa. Byl dlouhodobě nemocný a zároveň se zabýval loutkovým divadlem. Rozhodl se, zkusit to s loutkami v nemocnici a ono to fungovalo. Protože věděl, že jsem vystudovala loutkářství na Divadlení akademii muzických umění v Praze, poprosil mne o pomoc při dramatinaci výstupů a s dalšími nápady. Spolu jsme také hráli v německých nemocnicích v Ravensburgu a ve Stuttgartu. Pak jsem projekt založila tady spolu s kamarády hudebníky a loutkoherci.

2. Jakým způsobem sháníte nové členy do své skupiny?

Zájemce se nejprve musí chodit dívat, jak to děláme. Měsíc, někdy déle. Za tu dobu pozná, zda je ta práce pro něj a my poznáme, jestli mezi nás zapadne. Pak zkusí hrát s námi a pak už může mezi nás vplout. Jsme taková rodina.

3. Jsou Loutky v nemocnici Vaše hlavní zaměstnání? Případně, jaké je?

Ne, není to moje hlavní zaměstnání. Jsem spisovatelka dětských knížek, režisérka a hudebnice. Pracuji na volné noze.

4. Jak psychicky zvládáte, že se tak často setkáváte s nemocnými dětmi, někdy i velmi vážně nemocnými?

Je to pro mě vždy spíše naplněním. Zdá se mi, že naše práce má velký smysl a že potěšuje a mění náladu a pomáhá v procesu uzdravování. Diagnózy ani neznám, tak se raduji z každého úsměvu a z toho, že mohu takovou práci dělat.

5. Jak se dobíjíte? Co je tím motorem, abyste dál pokračovala ve své práci se stejným nadšením?

Jak říkám, je to pro nás obohacení a radost. Vymýšlíme, co by se hodilo ještě vymyslet a jaké písničky zazpívat...atd.... to samo nás dobíjí... to, že jsme nástrojem k uzdravení.

6. Do jaké míry je návštěva v nemocnici připravená? Myslím tím návštěvy pokojům, co tam bude probíhat.

Vždy máme kufřík s pohádkou. Někdy na ni nedojde, někdy zahrajeme jen kousek, někdy chodíme jen s jednou loutkou po pokojích. Je to různé. Hodně improvizujeme, hrajeme i s hračkami dětí, i s rodiči, sestřičkami...

7. Už se stalo, že by vás nechtělo dítě nechat odejít?

Mnohokrát... často jsou děti v pokoji samotné, a to se pak těžko odchází...

8. Už vás někdy nějaký rodič odmítl pustit k dítěti?

Ano. Někteří rodiče jsou úzkostliví. Ale naše návštěva je jen nabídka. Pokud nechtějí, nebo se necítí dobře, tak zůstaneme za dveřmi a jdeme dál. Pouze popřejeme brzké uzdravení.

9. Kde nejčastěji podáváte Vaši loutkářskou medicínu?

V Praze. Většinou jsme z Prahy, takže ve všech pražských nemocnicích: FN Motol 3x – 4x týdně, Thomayerova nemocnice, nemocnice na Vinohradech, Bulovka, Karlovo náměstí, Bohnice... . Ale pak každý měsíc pravidelně v krajských městech a také v léčebnách. Podrobněji najdete na www.loutkyvnemocnici.cz .

10. Je nějaké oddělení, kde pomáháte jinak, než jen hraním pohádek a zpíváním písniček?

Ano, na rehabilitaci se snažíme postižení dítěte přenést na loutku a pak jdeme s nemocnou loutkou a dítě nám radí, jak cvičit, a přitom vlastně cvičí samo – to je takový malý zázrak... hra způsobí, že dítě cvičí a vlastně řeší svoje problémy z druhé strany...

Pak také na psychiatriích, tam si hodně s dětmi povídáme a na příběhu odhalujeme i jejich trápení...

Mockrát děkuji za rozhovor a přeji Vám i Loutkám v nemocnici, aby Vaše snažení bylo více oceněno a mluvilo se o vás více v médiích.

Během svého rozhovoru s Markou Míkovou jsem se dozvěděla, že prvním nemocničním loutkohercem byl pan Ottokar Seifert, který emigroval do Spolkové republiky Německo, kde si díky své vlastní nemoci přišel s myšlenkou loutkohraní v nemocnicích. K tomuto projektu si přizval právě Marku Míkovou, která také žila v Německu a vystudovala

loutkoherectví. Ta, po svém návratu do České republiky založila občanský spolek Loutky v nemocnici. V současné době spolupracují hlavně s Fakultní nemocnicí Motol. Zde působí nejen pro zvednutí nálady dětských pacientů, ale aktivně s nimi, pod vedením zkušených a kvalifikovaných pracovníků rehabilitačního oddělení, cvičí a rehabilitují. Své pracovníky posílají i do jiných nemocnic a léčeben. Například do Fakultní nemocnice v Plzni, v Brně, Ostravě, Olomouci, Hradci Králové. Také je můžeme potkat v Léčebně dlouhodobě nemocných v Motole, v Janských Lázních nebo i v různých kulturních střediscích po celé republice.

V nemocnicích a zdravotnických zařízeních se loutka využívá jako terapeutická pomůcka například během fyzioterapie a rehabilitací. Také můžeme použít loutku jako prostředníka pro vysvětlení, jaké vyšetření dítě čeká.

Jako nástroj zábavy a rozptýlení je loutka využívána v divadlech a během divadelních představení v mateřských školách nebo na různých divadelních festivalech.

Loutku jako nástroj edukace ji můžeme využívat během jakýchkoliv činností s dětmi během vyučovacího procesu. Například můžeme prostřednictvím loutky vysvětlovat následovnou činnost nebo můžeme loutku zapojit jako dalšího účastníka her a edukačního procesu.

ZÁVĚR

Pro všeobecný rozvoj dítěte, rozvoj jeho schopností a dovedností, je loutka velmi prospěšná. Potvrzuje to nejen řada autorů, ale i přímo pedagogů a lékařů, kteří s loutkou či loutkoherci spolupracují, mimo jiné i jak se lze dočíst v přepisu rozhovoru s Markou Míkovou. Je s pak podivem, že i přes jistý všeobecný souhlas, je však loutka využívána ve výuce nebo ve zdravotnictví minimálně.

V rámci své praxe, která probíhala v přípravné třídě s dětmi z minoritních komunit, jsem vyráběla pohyblivou loutku s výměnnými obličejí. Již samotná výroba loutky je pro děti velkým přínosem. Zjistily, jak pracovat s jinými materiály než s papírem. Výroba přispěla k rozvoji jemné motoriky při stříhání a děti si rozšířily představy o mechanismech zpracování pohyblivých částí loutky. V neposlední řadě byla tato práce přínosem pro rozvoj jejich fantazie. Již během výroby si některé děti vymýšlely příběhy, dialogy a navazovaly s loutkou rozhovor, čímž si rozvíjely svou slovní zásobu a schopnost komunikace. Zvláště u dětí s handicapem nebo znevýhodněním, jsou možnosti využití loutky k rozvoji řečových schopností nedocenené. V zahraničí je loutka využívána například k výuce jazyků.

Dále jsem zjistila, že využití loutky není omezeno pouze na děti, ale že je možnost ji využít u všech věkových kategorií, jak se to děje v rámci arteterapií a dramaterapií.

Během své návštěvy nemocnice se spolkem Loutky v nemocnici a následného rozhovoru s jeho zakladatelkou Markou Míkovou jsem se dozvěděla, že jako první, v našem regionu, byl pan Ottokar Seifert, který po emigraci do Německa a následné nemoci přišel s tímto projektem do německých nemocnic a přizval právě Marku Míkovou, která je vystudovanou loutkářkou. Po návratu do České republiky pak založila spolek Loutky v nemocnici. Loutky v nemocnici nejvíce spolupracují v FN Motol, kde jsou využíváni nejen pro obveselení malých i větších dětských pacientů, ale že zde aktivně pracují s dětmi na rehabilitačním oddělení, pod vedením zkušených fyzioterapeutů a lékařů.

Děti jsou ze své podstaty velmi ochotné pomáhat svým kamarádům i cizím lidem a když jsou požádány, aby loutku naučily například cvičit, rády to udělají.

Nabyla jsem dojmu, že kdyby lékaři a pedagogové otevřeli více svou mysl a vpustili do svých praxí loutky, probíhala by spolupráce s dětmi snadněji a dosahovali by pravděpodobně lepších výsledků.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce se věnuje loutkám a jejich využití nejen v předškolním vzdělávání. Je rozdělena do 4 kapitol. První kapitola se věnuje historii loutkářství, loutek a jejich rozdělení dle možností vedení. Ve druhé části se věnuji významu loutky pro rozvoj schopností a dovedností dětí. Třetí kapitola je zaměřena na loutku jako edukační nástroj. Navrhuji zde centra aktivit na téma emoce, jejichž součástí je i výroba pohyblivé loutky s výměnnými obličejí. Poslední část mé bakalářské práce je věnována možnostem využití loutky jako diagnostického prostředku v různých lékařských oborech. Součástí této části je i rozhovor s Markou Míkovou, zakladatelkou spolku Loutky v nemocnici.

This bachelor thesis deals with puppets and their use not only in preschool education. The thesis is divided into 4 chapters. The first chapter deals with the history of puppetry, puppets and their division according to the possibilities of leading. The second part is about the importance of puppets for the development of children's abilities and skills. The third chapter focuses on the puppet as an educational tool. I propose activity centers on the topic of emotions, which also include the production of a moving puppet with interchangeable faces. The last part of my bachelor thesis is devoted to the possibilities of using the puppet as a diagnostic tool in various medical fields. This part also includes an interview with Marka Míková, the founder of the Puppets in the Hospital Association.

SEZNAM LITERATURY

- AMIROVÁ, Alžběta, Michaela FIEDLEROVÁ a Andrea REJCHRTOVÁ. *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2019]. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-430-5.
- BLÁHOVÁ, Krista. *Uvedení do systému školní dramatiky: dramatická výchova pro učitele obecné, základní a národní školy*. Praha: IPOS – Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1996. ISBN 80-7068-070-9.
- DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. V Praze: Akademie múzických umění, Divadelní fakulta, Katedra alternativního a loutkového divadla, 2004. ISBN 80-7331-008-2.
- JENNINGS, Sue. *Úvod do dramaterapie: divadlo a léčba : Ariadnina nit*. Praha: Asociace dramaterapeutů České republiky v nakl. Jalna, 2014. ISBN 978-80-86396-79-8.
- GALETKOVÁ, H.: Edukace loutkou. *Tvořivá dramatika*, 2010, roč. XXI, číslo 1/2010 (59), ISSN 1211-8001.
- HONZÍKOVÁ, Jarmila a Jana DEPEŠOVÁ. *Kdo tvoří, ten nezlobí III, aneb, Práce s loutkou v mateřské škole*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2017. ISBN 978-80-261-0729-3.
- HORNÁČKOVÁ, Vladimíra. *Dramatika a hra jako potenciál kreativity v předškolním vzdělávání*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2020. ISBN 978-80-7435-818-0.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-756-9.
- LEŠTINA, Vladimír. *Hrajeme si loutkové divadlo*. Praha: Portál, 1995. Výchova dětí od 3 do 8 let. ISBN 80-7178-066-9.
- LEŠTINA, Vladimír. *Vytváříme loutky: pro tvořivou hru dětí*. Praha: Portál, 1995. Výchova dětí od 3 do 8 let. ISBN 80-7178-017-0.
- RICHTER, Luděk. *Od předmětu k loutce, od loutky k divadlu: o vzniku a možnostech výpovědi loutky a loutkou*. Praha: Ipos-Artama, 1997. ISBN 80-7068-097-0.
- RICHTER, Luděk. *O divadle (nejen) pro děti: úvahy z časopisu ČTVRTletník DDD/Divadlo pro děti 1994-2006*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2006. ISBN 80-902975-6-0
- RÖDL, Otto a kolektiv. *Loutkové divadlo*. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1969. 151 s.

SMUTNÁ, Marta. *Loutkové divadlo v mateřské škole*. Praha: SPN, 1962. Na pomoc učitelí.

STEJSKALOVÁ, Marina. *Psychoterapie uměním*. Praha: Pressto Publishing, 2012. ISBN 978-80-905141-0-2.

TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*. Praha: Akademie múzických umění, 1998. ISBN 80-85883-36-8.

VOLKMEROVÁ, Hana, Gabriela KREČMEROVÁ, Pavla MASAŘÍKOVÁ. *Loutka jako nástroj výchovy a vzdělávání: příručka k vzdělávacím seminářům*. Ostrava: Theatr ludem, [2014]. ISBN 978-80-260-5861-8.

ZACHAROVÁ, Jolana. *Loutka a její význam pro dítě v mateřské škole* [online]. Plzeň, 2015 [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/g6z2cg/>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická. Vedoucí práce doc. PaedDr. Jarmila Honzíková, Ph.D.

WEBOVÉ CITACE

Arteterapie. *Česká arteterapeutická asociace* [online]. Copyright © 2022 Česká arteterapeutická asociace [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <http://www.arteterapie.cz/arteterapie>

Začít spolu. *Centra aktivit* [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.zacitspolu.eu>

Divadlo Alfa. *Divadlo Alfa: historie divadla* [online]. [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <http://www.divadloalfa.cz/index.php/cz/o-divadle/historie-divadla>

Hlavní stránka. [online]. Copyright © Maria Sileny [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.loutkyvnemocnici.cz/index.php/cs/>

NOVOTNÝ, Michael. Dramatika v mateřské škole: Hry na soustředění. *Metodický portál: Články* [online]. 08. 03. 2012, [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/15427/DRAMATIKA-V-MATERSKE-SKOLE:-HRY-NA-SOUSTREDENI.html>>. ISSN 1802-4785.

(PDF) Introduction to puppetry in therapy. *ResearchGate / Find and share research* [online]. Copyright © 2008 [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/292771847_Introduction_to_puppetry_in_therapy

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-3>

Z lesa. *Z lesa: Natruc* [online]. [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: https://zlesa.blogspot.com/2017/01/natruc.html?m=1&fbclid=IwAR3n7xDUQZA3uferTAR2CXs9N2TwzVimXkfljdDLN_z14hgJwHv4I%20WfuoNc

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

